

Шумська С.С.,

кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник відділу
моделювання економічного розвитку
ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ: МЕТОДОЛОГІЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКИ

Розглянуто особливості трактування в економічній літературі поняття “фінансовий потенціал”. Запропоновано визначення поняття “фінансовий потенціал країни”. Представлено кількісні оцінки фінансового потенціалу України за 2001—2005 роки.

Some features of interpreting “financial potential” in economic literature are considered; determination of the “country’s financial potential” are offered; and quantitative estimation of Ukraine’s financial potential for 2001—2005 is done.

Однією із базових характеристик економіки та країни у цілому незалежно від поставлених цілей — забезпечення конкурентоспроможності, безпеки, стабільності чи стійкого розвитку — є її потенціал. Важливість цієї ключової категорії пояснює існування великої кількості робіт, присвячених різним аспектам її дослідження (з точки зору методології визначення й кількісних оцінок). “Потенціал” у перекладі з латинської трактується, зокрема у Словнику іноземних слів І.А. Васюкової, як “міць, сила”¹. У планово-адміністративній економіці *потенціал* розглядався, наприклад у редакції Б.М. Мочалова, як “сукупність накопичених ресурсів та їх використаних і невикористаних потенційних можливостей у сфері виробництва матеріальних благ та послуг з метою найбільш повного задоволення потреб суспільства”². У “Большой Советской Энциклопедии” *потенціал* представлено як “засоби, запаси, джерела, що є у наявності і які можуть бути мобілізовані, приведені у дію, використані для досягнення поставлених цілей, реалізації плану, розв’язання завдання; можливості окремої особи, суспільства, держави у конкретній галузі”³. Сучасний підхід у трактуванні *економічного потенціалу* бачимо, наприклад, в економічному словнику: “це сукупна здатність економіки країни, її галузей, підприємств, господарств здійснювати виробничо-економічну діяльність, випускати продукцію, товари, послуги, забезпечувати запити населення, суспільні потреби, забезпечувати розвиток виробництва і споживання”⁴.

¹ Словарь иностранных слов / Ред. Васюкова И.А. — М.: АСТ, 1972.

² Экономический потенциал развитого социализма / Под ред. Б.М. Мочалова. М.: Экономика, 1982.

³ Большая Советская Энциклопедия / Ред. Введенский Б.А., т. 34 — М.: Большая Сов. Энциклопедия, 1995.

⁴ Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. — М.: Инфра-М, 2003.

Однак, незважаючи на багатогранність категорій економічного потенціалу чи соціально-економічного потенціалу країни, малодослідженим, на жаль, залишається його фінансовий аспект. Сьогодні, коли економіка України перебуває на шляху побудови нової моделі розвитку, питання її ресурсних можливостей, і особливо фінансових, є одними із найбільш актуальних. Це зумовлює необхідність отримати оцінку наявного фінансового потенціалу України, що і є метою цієї статті.

Насамперед слід зауважити, що ключовою проблемою у процесі оцінки фінансового потенціалу і ресурсних можливостей економіки є те, що в економічній літературі нема чіткого визначення *фінансового потенціалу країни*. Детальний аналіз методології визначення та оцінки фінансового потенціалу дає можливість виділити кілька особливостей його трактування в економічній літературі (у теорії та практиці) як щодо самого поняття, його суті, складу та співвідношення з іншими категоріями:

По-перше, фінансовий потенціал розглядається, як правило, у територіальному розрізі. Зокрема, у російському енциклопедичному словнику *потенціал фінансовий* — це “сукупність первинних грошових доходів, отриманих на території суб’єкта Федерації, що включає прибуток господарських суб’єктів і оплату праці зайнятих господарською діяльністю”⁵. Український фінансовий словник представляє *потенціал адміністративно-територіальної одиниці фінансовий* як “загальний обсяг фінансових ресурсів, що утворюються за рахунок усіх джерел у межах адміністративно-територіальної одиниці — області, району, міста, селища. Є показником, який характеризує фінансові можливості території”⁶.

На жаль, не можна розглядати країну просто як територію, а фінансовий потенціал України — як суму фінансових потенціалів її адміністративно-територіальних одиниць (областей та міст Києва й Севастополя), оскільки, з одного боку, значна кількість фінансових потоків, можливостей, відносин залишиться поза увагою, з другого — можливе подвійне рахування його складових.

По-друге, в економічній літературі “фінансовий потенціал” часто використовується як синонім терміна “податковий потенціал”. Такий підхід зумовлено відсутністю чіткої методології та особливостями перекладу на російську мову англійських термінів.

Фахівці підкреслюють, що поняття фінансового й податкового потенціалів означають принципово різні економічні явища, мають різний склад та характеризують різний вплив на бюджетну систему. Так, якщо фінансовий потенціал включає всю сукупність фінансових ресурсів, то податковий є лише частиною цих ресурсів. До складу фінансового потенціалу можуть входити й ресурси, які

⁵ Федерализм: Энциклопедический словарь. — М.: Инфра-М, 1997.

⁶ Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. — К.: Т-во “Знання”, КОО; Л.: Вид-во Львів. банк. ін-ту НБУ, 2000.

або зовсім не є об'єктом оподаткування у рамках прийнятої у державі податкової системи, або підпадають під оподаткування лише частково⁷.

З точки зору впливу кожного з них на формування дохідної частини бюджету податковий потенціал є основою для формування бази податкових доходів бюджету, тоді як фінансовий інтегрує податкову базу бюджету і базу формування неподаткових доходів (доходів від власності та операцій з нею), а також можливості залучення коштів на фінансових ринках для бюджетних цілей (фінансування конкретних програм або поточне фінансування дефіциту бюджету)⁸.

Отже, на відміну від країн з розвиненими формами моделей федералізму, де можна застосовувати терміни “фінансовий потенціал” та “податковий потенціал” як синоніми, для країн з перехідною економікою варто розглядати податковий потенціал як складову фінансового потенціалу, досліджувати проблеми їх формування комплексно, враховуючи їх взаємозумовленість.

По-третє, переважна частина публікацій з теорії потенціалів присвячена потенціалу як оціночному показникові підприємств, де фінансовий потенціал є складовою економічного потенціалу підприємств.

Серед останніх робіт, присвячених проблемам оцінки потенціалу підприємств, виділяється (як один із найбільш вдалих за оцінками фахівців) підхід⁹, запропонований Г.С. Мерзлікіною та Л.С. Каховською, згідно з яким до предметних складових потенціалу промислового підприємства належать:

- ринковий потенціал (потенційний попит на продукцію й частка ринку, що займає підприємство; потенційний обсяг попиту на продукцію; підприємство й ринок праці; підприємство й ринок чинників виробництва);
- виробничий потенціал (потенційний обсяг виробництва продукції; потенційні можливості основних засобів; потенційні можливості використання сировини й матеріалів; потенційні можливості професіональних кадрів);
- фінансовий потенціал (потенційні фінансові показники виробництва — прибутковості, ліквідності, платоспроможності; потенційні інвестиційні можливості).

За такого підходу фінансовий потенціал зводиться до набору кількісних оціночних показників і не може бути автоматично перенесений на поняття “фінансовий потенціал країни (економіки)” не лише тому, що розглядає потенціал на мікрорівні, а й тому, що, як засвідчує аналіз наукової літератури, у галузі фінансового менеджменту також нема достатньо повного й чіткого визначення поняття “фінансовий потенціал”.

⁷ Коломиец А.Л., Мельник А.Д. О понятиях налогового и финансового потенциалов региона // Налоговый вестник. — 2000. — № 1.

⁸ Там само.

⁹ Мерзликينا Г.С., Шаховская Л.С. Оценка экономической состоятельности предприятия: Монография / ВолгГТУ, Волгоград, 1998. — С. 63.

Таким чином, вищеназвані особливості розгляду в економічній літературі поняття “фінансовий потенціал” відображають різні аспекти цієї категорії, вказують на існування значних розбіжностей у трактуванні, що свідчить про необхідність детальнішого уточнення цього поняття й розгляду його структури.

З точки зору кількісних оцінок фінансового потенціалу, якщо за основу взяти оцінку його ресурсної складової, можливі кілька варіантів або підходів до розрахунків, кожний з яких має свої недоліки та переваги. Так, один із підходів розглядає фінансовий потенціал країни як сукупність фінансових ресурсів усіх суб'єктів фінансової системи.

Основною перешкодою за такого підходу є відсутність в економічній літературі єдиної думки щодо визначення фінансових ресурсів, їх змісту, джерел формування. Так, панівною в російській та українській економічній літературі є точка зору, що фінансові ресурси створюються у процесі розподілу й перерозподілу ВВП:

— у фінансово-кредитному словнику — це “сукупність фондів грошових засобів, що перебувають у розпорядженні держави, підприємств і організацій, створюються у процесі розподілу й перерозподілу сукупного суспільного продукту і національного доходу”¹⁰;

— М.Г. Сичов та Б.Г. Болдирев визначають фінансові ресурси як “грошові нагромадження і грошові фонди, що створюються підприємствами, об'єднаннями, організаціями, державою в порядку розподілу й перерозподілу суспільного продукту і національного доходу”¹¹;

— у К.В. Павлюк фінансові ресурси — це “грошові нагромадження і доходи, які створюються у процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення й задоволення інших суспільних потреб”¹²;

— у навчальному посібнику за редакцією С.І. Юрія фінансові ресурси — це “грошові фонди, які створюються у процесі розподілу й використання валового внутрішнього продукту за певний період часу”¹³.

Така позиція є відображенням визнання двох функцій фінансів — розподільної та контрольної, що у кінцевому підсумку призводить до ситуації, коли фінансові ресурси характеризують вартісну оцінку результату — створення ВВП (суспільного продукту). Однак, якщо ставиться за мету оцінка потенціалу з точки зору формування ВВП, то ресурси, що обслуговують підготовчі етапи і сам процес створення продукту (виробництва товарів і надання послуг), залишаються

¹⁰ Финансово-кредитный словарь. М.. Финансы и статистика. В 3-х т., 1984—1988. — С. 330.

¹¹ Финансы СССР. Под ред. Н.Г. Сычева, Б.Г. Болдырева. М., Финансы и статистика, 1984. — С. 13.

¹² Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави: Монографія. — К.: “НІОС”, 1997. — С. 24.

¹³ Финансы: вишкіл студії. Навчальний посібник / За ред. д.е.н., проф. Юрія С.І. — Тернопіль: Карт-бланш, 2002. — С. 28.

поза увагою, оскільки за вищенаведеними визначеннями вони не є фінансовими ресурсами.

Щоб уникнути цієї суперечності, є два шляхи: перший — дати розширене трактування поняття “фінансові ресурси”, не виходячи за рамки традиційного підходу щодо двох функцій фінансів, увівши, наприклад, поняття “фінансові ресурси у широкому розумінні”. У такому разі до фінансових ресурсів (у традиційному вузькому розумінні) ми додаємо кошти (як власні, так і залучені на фінансовому ринку чи позикові), запаси, нагромадження, що характеризують первісне формування фінансових ресурсів, яке відбувається під час створення господарських об’єктів, і ресурси, які у процесі виробництва перетворюються на товар чи капітал.

Другий вихід із ситуації, що склалася, — розглянути відтворювальну функцію фінансів як спробу глибшого й усебічного дослідження фінансів у тісному зв’язку з кругообігом виробничих фондів, процесами створення й розподілу новоствореної вартості. Як зазначають експерти, зокрема К.В. Павлюк, сам підхід при розгляді відтворювальної концепції фінансів дає змогу подолати їх обмеженість рамками розподілу, ґрунтовніше розкрити роль на всіх стадіях процесу відтворення¹⁴. Прибічник такого підходу В.К. Сенчагов пише, що “фінансові ресурси народного господарства виражають сукупність грошових нагромаджень, амортизаційних відрахувань й інших грошових засобів, які формуються у процесі створення, розподілу й перерозподілу сукупного суспільного продукту”¹⁵.

З огляду на викладене під поняттям “фінансовий потенціал країни” ми розуміємо сукупність фінансових ресурсів (що є у наявності та які можуть бути мобілізовані) усіх сфер та ланок фінансової системи, що утворюються за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел, а також коштів і ресурсів із джерел, які з різних причин є недоступними чи незадіяними в межах часового періоду розгляду, що у цілому характеризують фінансові можливості як окремих суб’єктів економіки, так і країни загалом.

Наведене визначення фінансового потенціалу країни відрізняється тим, що:

- розглядає ширше трактування фінансових ресурсів, а саме “фінансові ресурси у широкому розумінні”;
- дає можливість включати у розгляд ресурси, що з різних об’єктивних чи суб’єктивних причин поки що не можуть бути враховані в обсязі наявних ресурсів (зокрема природних ресурсів, які на сьогодні не мають вартісної оцінки), але які за наявності необхідних механізмів та правового поля можуть стати джерелом формування реальних фінансових ресурсів;

¹⁴ Павлюк К.В. Фінансові ресурси держави: Монографія. — К.: “НІОС”, 1997. — С. 15.

¹⁵ Сенчагов В.К. Финансовый механизм и его роль в повышении эффективности производства. М., Финансы, 1973. — С. 49

— розглядає кошти й ресурси, виведені із обороту чи не враховані в офіційній статистиці (наприклад, обсяги відтоку капіталів та ресурсів, що обслуговують тіньовий оборот; іноземну готівку поза банками, гроші гастарбайтерів тощо).

На основі статистичної інформації Держкомстату, Міністерства фінансів України та Національного банку України у процесі підготовки наукової доповіді “Фінансові механізми забезпечення економічного зростання” в Інституті економіки та прогнозування НАНУ (керівник авторського колективу член-кореспондент НАНУ А.І. Даниленко) було зроблено кількісну оцінку *фінансового потенціалу України* (табл. 1). За основу структуризації фінансів взято суб’єкти фінансових відносин — державу, юридичних та фізичних осіб, тобто фінансовий потенціал України формують такі складові:

1. Фінансові ресурси, що перебувають у розпорядженні органів державного управління.

Таблиця 1. Фінансовий потенціал України у 2001—2005 роках, млн грн

	2001	2002	2003	2004	2005
фінанси держави					
Зведений бюджет (доходи)	37199	42525	52708,4	91529,4	134030,2
позабюджетні фонди (доходи із залишками)	25945	34379	36667	52431,6	67102,2
залучення на внутрішньому ринку (фінансування дефіциту бюджету)*	213,3	232,8	280,9	9345,0	5595,6
залучення на світовому фінансовому ринку (фінансування дефіциту бюджету)*	467,4	—1352,2	762,2	1663,9	2210,7
золотовалютні резерви НБУ	16367	23553	36985	50534	97925
Всього	80192	99338	127403	205504	306863
фінансові ресурси підприємств					
власні, залучені й позикові ресурси	876263,4	953898,6	1096854,5	1282783,2	1477862,02
Всього	876263	953899	1096855	1282783	1477862
фінансові ресурси населення					
доходи	119048	141618	162578	212033	286243
заощадження	6788	17058	16277	31077	47282
кредити банківської системи	1418	3313	8986	14794	33523
Всього	129077	151719	188622	243104	350843
ресурси фінансового й страхового ринків					
статутний капітал БС	4573	5998	8116	11605	16111
капітал сектору НБФУ	1062	1576	3545	5534	6660
страхові резерви СК	1179,1	1896,1	3774,9	8272,2	5045,8
Всього	6814	9470	15435	25411	27817
Фінансовий потенціал	1092346	1214426	1428315	1756802	2163385
ФП/ВВП	5,35	5,38	5,34	5,09	5,09
Темп змін за період, %	118	111	118	123	123

* За 2001—2003 роки використано дані щодо обсягів коштів, залучених для фінансування державного бюджету, за 2004—2005 роки — фінансування дефіциту зведеного бюджету.

2. Фінансові ресурси господарських підприємств, установ та організацій різних форм власності й видів діяльності.

3. Фінансові ресурси населення.

За такого підходу *ресурси світової фінансової системи*, які надходять в українську економіку за різними каналами (через портфельні інвестиції, прямі інвестиції, інші інвестиції — торгові кредити, позики і кредити МВФ та МФО, фінансовий лізинг), акумулюються у різних суб'єктів — держави, підприємств, населення, а отже у загальній оцінці фінансового потенціалу країни їх доцільно враховувати в розрізі окремих розпорядників цих ресурсів.

Роль забезпечувальних сфер — *страхування та фінансового ринку* — через сукупність різноманітних форм мобілізації й переміщення фондів фінансових ресурсів у розрахунках представлено відповідними частинами у складі фінансових ресурсів держави, підприємств та домашніх господарств (як залучені кошти). Крім того, оскільки в організаційному плані фінансовий та страховий ринки є сукупністю ринкових фінансових інституцій, які супроводжують потоки коштів від власників фінансових ресурсів до користувачів, їх власний капітал окремо включено у величину сукупного фінансового потенціалу країни (як суб'єктів, що роблять важливий внесок у його формування). Тому у розрахунках ФП України (табл. 1) окремою складовою виділено блок *ресурсів фінансового ринку та страхування*, до якого віднесено на цьому етапі дослідження (за відсутності повних даних) лише обсяги статутного капіталу комерційних банків БС та сплачені статутні фонди (страхових компаній та довірчих товариств) сектору НБФУ. Сюди ж додано страхові резерви, які формуються у результаті діяльності страхових організацій (резерви збитків, резерви незароблених премій, резерви із страхування життя).

Дані таблиці 2, в якій представлено структуру потенціалу, підтверджують, що, незважаючи на те, що питома вага підприємств у структурі за останні роки зменшилася із 80 % до 68 % (що свідчить про посилення функцій держави і про нагромадження потенційних можливостей у домашніх господарств), у формуванні фінансового потенціалу країни ключову роль продовжують відігравати *фінансові ресурси підприємств* — акумульовані грошові кошти з різних джерел, які надходять у обіг і призначені для здійснення виробництва (надання послуг) з метою отримання прибутку. В результаті розрахунків фінансові можливості українських підприємств¹⁶ оцінені на кінець 2005 року у 1,5 трлн грн (що становить майже дві третини сукупного потенціалу).

Не менш важливу роль у ринковій економіці у процесі формування фінансового потенціалу країни відіграють *фінансові ресурси домогосподарств* — сукуп-

¹⁶ Як оцінку складової фінансового потенціалу, що формують підприємства, установи й організації різних форм власності та видів діяльності, було взято сумарну величину пасивів з балансів підприємств, які подають звітність до Держкомстату України. У цей показник не включено інформацію щодо банків та бюджетних установ, однак інформація про банківські установи частково врахована у блоці ресурсів фінансового та страхового ринків.

Таблиця 2. Структура фінансового потенціалу країни

частка у загальному обсязі, %

Ресурси	2001	2002	2003	2004	2005
Держави	7	8	9	12	14
Підприємств та організацій	80	79	77	73	68
Населення	12	12	13	14	16

ність коштів, що перебувають у їх розпорядженні, та які використовуються на цілі кінцевого споживання (задоволення матеріальних, соціальних та інших потреб) й нагромадження (зміну вартості усіх активів, що формують капітал)¹⁷. Розрахунки свідчать, що фінансові можливості населення¹⁸ за п'ять років номінально зросли майже у 2,7 разу, у відносному вимірі — домогосподарства володіють ресурсами, частка яких у потенціалі країни зросла за період 2001—2005 років на 4 відсоткові пункти.

Аналізуючи кількісну оцінку ФП України та його структуру (табл. 1, 2), важливо відмітити, що розрахунки зроблено незалежно від того, на які цілі ці ресурси можуть бути використані — просте чи розширене відтворення, споживчі потреби чи витрати на розвиток (економічне зростання). В останньому випадку має йтися про розрахунки *фінансового потенціалу розвитку*, який цікавіший для аналізу з точки зору забезпечення стійких темпів зростання економіки. Співвідношення отриманих оцінок сукупного фінансового потенціалу до ВВП, яке у 2001—2005 роках становило 5,09—5,38, показує начебто значний запас фінансових можливостей розвитку, але реально в ньому не враховано оцінку тіньового ВВП (що призвело б до зменшення співвідношення), з другого боку — за відсутності механізмів залучення коштів або низької ефективності існуючих інструментів та механізмів більшість вільних ресурсів залишається незадіяними і не бере участі у створенні суспільного продукту.

Слід також зазначити, що кожний сегмент фінансів, який було розглянуто з точки зору формування сукупного фінансового потенціалу, зберігає свої самостійність та функції, і разом вони, окрім того, ще й є основою реалізації національних інтересів країни. Тому в рамках розробки довгострокової національної фінансової стратегії розв'язання завдання кількісної оцінки фінансових можливостей української економіки ускладнюється, що пов'язано із необхідністю не лише дослідження окремих складових ФП, а й урахування взаємозв'язків між ними і синергетичних ефектів їх взаємодії, що у цілому показує невикористаний потенціал країни, а отже, й можливі джерела зростання.

¹⁷ Геронина Н.Р. Теоретико-методологические основы исследования инвестиционного потенциала финансовых ресурсов домашних хозяйств в методологии системы национальных счетов // Финансы и кредит. — 2005. — № 8(176). — С. 74—80.

¹⁸ Кількісна оцінка фінансового потенціалу домогосподарств представляє сумарну величину нагромаджених заощаджень минулих періодів, наявного доходу (доходу у розпорядженні) поточного періоду і обсягу кредитів комерційних банків.

Враховуючи дискусійність¹⁹ розрахунків, зауважимо, що *фінансовий потенціал України* за п'ять років номінально зріс майже удвічі, досягнувши на кінець 2005 року 2,2 трлн грн. Щорічні темпи зростання у 2001—2005 роках були досить високими — від 11 % до 23 %.

Наведені вище оцінки фінансового потенціалу України будуть неповними, якщо не врахувати інші важливі складові, що залишилися поза межами розрахунків наявного потенціалу. Для цього, зокрема, важливо кількісно оцінити можливий приріст потенціалу України за рахунок вартісної оцінки її природних ресурсів. За оцінкою земельних ресурсів України, що була здійснена фахівцями Ради із вивчення продуктивних сил України НАНУ (станом на 1 січня 1997 року — 1575,5 млрд грн), можна припустити, що за наявності необхідних механізмів та правового поля включення в обіг вартості землі уже десять років тому могло б значно збільшити фінансовий потенціал країни. Ще вищу оцінку природних ресурсів (куди включено, окрім вартості землі (2528,5 млрд грн), ще й вартість економічно доступних запасів корисних копалин — 930 млрд грн) отримано у рамках дослідження капіталізації економіки країни в Інституті економіки та прогнозування НАНУ. Із врахуванням індексації на кінець 2005 року ця оцінка становила 3,5 трлн грн і включала оцінку сільськогосподарських угідь; землі лісів та інших лісовкритих площ; землі у межах населених пунктів; землі промисловості, транспорту, зв'язку, оборони; землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного призначення; території, вкритої поверхневими водами, а також оцінку економічно доступних запасів корисних копалин²⁰.

За межами офіційної статистики (“невидима” складова фінансового потенціалу) залишаються грошові потоки гастарбайтерів, які, за оцінками експертів, з кожним роком зростають. Так, згідно з даними опитувань фонду імені Разумкова, зовнішні надходження від трудових мігрантів становлять за рік понад 1 млрд дол. США²¹. Оцінки Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України значно вищі — 2,5—3,5 млрд дол. щороку²². Якщо в деяких країнах світу грошо-

¹⁹ Нерозробленість категорійного апарату та відсутність методології розрахунків роблять представлені оцінки дещо дискусійними, оскільки: по-перше, різні складові розраховувалися за різними методиками, які можуть бути і непорівнянними упродовж усього періоду; по-друге, за відсутності детальної офіційної інформації деяких складових фінансових ресурсів вони не враховані у загальній оцінці або не показані окремо; по-третє, розрахунки проведені у фактичних цінах поточного року, а отже представлена динаміка показника не очищена від інфляційної складової, по-четверте, оцінки є неповними, оскільки за відсутності офіційної інформації у розрахунки не включено дані, які характеризують діяльність бюджетних організацій та частини небанківських фінансових установ.

²⁰ Методологічні підходи до оцінки природного капіталу, що були зроблені д.е.н. *Б.Й. Пасхавером*, див. у науковій доповіді Інституту економіки та прогнозування НАНУ “Капіталізація економіки України” за редакцією академіка НАН України *В.М. Гейця* та д. е. н. *А.А. Гриценка*.

²¹ Україна — поставщик гастарбайтерів. [Електронний ресурс] / <http://kolonka.com.ua>.

²² Шкарпова Е. Заграница нам поможет // Украинский деловой еженедельник “Контракты”. — 2005. — №44.

ві перекази і привезений трудовими мігрантами капітал є статтею доходу платіжного балансу, то в Україні гроші, зароблені нашими співвітчизниками за кордоном (що порівнянні за обсягами з іноземними інвестиціями), залишаються не врахованим джерелом розвитку.

Серед можливих складових зростання фінансових ресурсів країни у середньостроковій перспективі фахівці називають також і емісійний дохід, який може бути отриманий у процесі нарощування пропозиції грошей за умови зміни монетарної політики Національного банку України. Зокрема, за оцінками доктора економічних наук, професора М.І. Савлука, за певних умов без інфляційного використання емісії грошей є можливість для формування емісійного доходу від нарощування пропозиції грошей у сумі 450 млрд грн упродовж 2007—2010 років.

Слід зазначити, що детальний аналіз динаміки приросту усіх складових потенціалу (за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх джерел) є необхідним етапом підготовки та складання балансу фінансових ресурсів, який у свою чергу є базою для прийняття управлінських рішень з питань ефективності використання усіх видів фінансових ресурсів, залучення додаткових інвестиційних джерел, служить інформаційною й аналітичною основою для розробки та обґрунтування фінансової політики держави.

Отже, запропонований у статті підхід щодо визначення та оцінки фінансового потенціалу країни є одним із кроків розв'язання актуальної проблеми оцінки фінансових можливостей економіки, і особливо оцінки її наявних ресурсів, що можуть бути використані для соціально-економічного розвитку країни. Враховуючи, що сьогодні домінуючою проблемою залишається обмеженість фінансових ресурсів за обсягами і у часі, отримані у рамках цього дослідження розрахунки підкреслюють, що першочерговим завданням Уряду та Національного банку України є всебічне сприяння зростанню їх обсягів, а також створення передумов для ефективного використання усіх складових сукупного фінансового потенціалу країни.